

JUDr. Ladislav Balún, mjr. JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra trestného práva

Trestnoprávna úprava mladistvých páchatel'ov z hľadiska práva Európskej únie a právnej úpravy platnej v Slovenskej republike

I.

Napriek tomu, že sa v trestnom konaní do určitej miery zasahuje do základných ľudských práv a slobôd, je potrebné práva a slobody fyzických a právnických osôb rešpektovať. Spoločný európsky právny rámec pre ochranu procesných práv v trestnom konaní je obsiahnutý v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v Charte základných práv EÚ a v medzinárodných dokumentoch na ochranu ľudských práv. Každý členský štát EÚ má vo vnútroštátnom právnom poriadku vymedzené procesné záruky pre osoby, proti ktorým sa vedie trestné konanie.¹ Z nich je potrebné vyzdvihnúť tie procesné práva, ktoré vyplývajú z vyššie uvedených dokumentov, pôsobia na nadnárodnej úrovni a môžeme ich označiť ako základné trestno-procesné práva EÚ. Sú to: právo na spravodlivý proces, právo na informácie, právo na právnu pomoc, právo na tlmočenie a preklad, právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý čin (zásada ne bis in idem).²

Rada Európskej únie prijala 30. novembra 2009 uznesenie o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní.³ V pláne sa uplatňuje postupný prístup a vyzýva sa v ňom na prijatie opatrení týkajúcich sa práva na preklad a tlmočenie, práva na poučenie o právach a informácie o obvineniach, práva na právne poradenstvo a právnu pomoc, práva na komunikáciu s príbuznými, zamestnávateľmi a konzulárnymi úradmi a osobitných záruk pre podozrivé osoby alebo obvinené osoby, ktoré sú zraniteľné. V predmetnom pláne sa zdôrazňuje, že poradie práv má orientačný charakter, z čoho teda vyplýva, že ho možno zmeniť v závislosti od priorít. Plán je navrhnutý tak, aby fungoval ako celok, pričom jeho prínosy bude možné v plnej miere pocítiť až po zavedení všetkých jeho častí. Dňa 11. decembra Európska rada zaradila plán do Štokholmského programu - programu otvorenej bezpečnej Európy, ktorá slúži občanom a chráni ich.

¹ V Slovenskej republike je to § 2 Trestného poriadku.

² Bližšie pozri: Procedural rights in criminal proceedings dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/jha/110740.pdf. [cit. 15. januára 2017]. SPRONKEN, T.; De VOCHT, D.; VERMEULEN, G. et Van PUYENBROECK, L. EU Procedural Rights in Criminal Proceedings. s. 14; IVOR, Jaroslav; KLIMEK, Libor et Jozef ZÁHORA. *Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok SR*. s. 434, 435.

³ Uznesenie Rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní (2009/C 295/01).

Doposiaľ boli prijaté štyri opatrenia podľa plánu, ktoré sa týkajú procesných práv v trestnom konaní, a to smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64 EÚ, 2012/13 EÚ, 2013/48 EÚ a (EÚ) 2016/343.

V snahe o naplnenie plánu a najmä dosiahnutie komplexných záruk týkajúcich sa procesných práv v trestnom konaní, v časti dotýkajúcich sa osobitných záruk pre podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré sú zraniteľne, bola prijatá **smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní.**

Účelom citovanej smernice je zaviesť procesné záruky na zaistenie toho, aby deti, teda osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, boli schopné pochopiť a sledovať toto konanie a uplatniť svoje právo na spravodlivý proces, a aby sa predišlo tomu, že deti budú opätovne páchať trestné činy, a posilnila sa ich sociálna integrácia.

Predmet úpravy (článok 1) smernice spočíva v stanovení spoločných, minimálnych pravidiel, ktoré sa dotýkajú práv detí:

- ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní alebo
- voči ktorým sa vedie konanie o európskom zatykači podľa rámcového rozhodnutia 2002/584 SVV (ďalej len „vyžiadané osoby“).

Smernica sa vzťahuje na deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Jej platnosť trvá až do právoplatného rozhodnutia o tom, či podozrivá alebo obvinená osoba spáchala trestný čin, vrátane prípadného vynesenia trestu a rozhodnutia o akomkoľvek opravnom prostriedku (článok 2 ods. 1). Tiež sa uplatňuje na deti, ktoré sú vyžiadanými osobami, od okamihu ich zadržania vo vykonávajúcim štáte (článok 2 ods. 2).

Smernica sa s výnimkou článku 5, článku 8 ods. 3 písm. b) a článku 15 v rozsahu, v ktorom sa uvedené ustanovenia odkazujú na nositeľa rodičovských práv a povinností, uplatňuje na osoby uvedené v článku 2 odsek 1 a 2, pokiaľ takého osoby boli v čase začatia konania deťmi, ale neskôr dosiahli vek 18 rokov, a uplatňovanie tejto smernice alebo jej určitých ustanovení je vhodné vzhľadom na okolnosti prípadu vrátane vyspelosti a zraniteľnosti dotknutej osoby.

Smernica sa uplatňuje na deti, ktoré pôvodne neboli podozrivými alebo obvinenými osobami, ale ktoré sa stali podozrivými alebo obvinenými osobami počas vylúču políciou alebo iným orgánom presadzovania práva.

Smernica sa však nedotýka vnútroštátnych pravidiel určujúcich vek trestnej zodpovednosti. V menej závažných trestných činoch sa smernica uplatňuje len v prípade konania na súde s právomocou v trestných veciach, pričom nie je v tomto prípade dotknuté právo na spravodlivý proces. V každom prípade sa však smernica uplatňuje v plnom rozsahu, ak je dieťa pozbavené osobnej slobody, a to bez ohľadu na fázu trestného konania.

Smernica vymedzuje pojmy v článku 3. Na účely tejto smernice je „**dieťa**“ osoba mladšia ako 18 rokov. Ak nie je isté, či osoba dosiahla vek 18 rokov, považuje sa táto osoba za dieťa. „**Nositeľ rodičovských práv a povinností**“ je každá osoba, ktorá má rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k dieťaťu. „**Rodičovské práva**

a povinnosti“ sú všetky práva a povinnosti týkajúce sa osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré nadobudla fyzická osoba alebo právnická osoba rozsudkom, zo zákona alebo na základe dohody, ktorá má právne účinky, vrátane práva osobnej starostlivosti a práva styku s dieťaťom.

Právom na informácie sa zaoberá článok 4. Z tohto článku vyplýva povinnosť členských štátov, aby deti, keď sú informované o tom, že sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, boli bezodkladne informované o svojich právach v súlade so smernicou 2012/13/EÚ¹ a o všeobecných aspektoch vedenia konania. Zároveň je potrebné, aby deti boli informované o právach stanovených v tejto smernici. Uvedené informácie musia byť poskytnuté:

- a) ihneď po tom, ako boli deti informované, že sú podozrivé alebo obvinenými osobami, pokiaľ ide o:
 - právo na to, aby bol nositeľ rodičovských práv a povinností informovaný, ako je to ustanovené v článku 5,
 - právo na pomoc obhajcu, ako je ustanovené v článku 6,
 - právo na ochranu súkromia, ako je ustanovené v článku 14,
 - právo byť sprevádzané nositeľom rodičovských práv a povinností počas fáz konania okrem súdnych pojednávaní, ako je ustanovené v článku 15 ods. 4,
 - právo na právnu pomoc, ako je ustanovené v článku 18,
- b) v najskoršej vhodnej fáze konania, pokiaľ ide o:
 - právo na individuálne posúdenie, ako je ustanovené v článku 7,
 - právo na lekársku prehliadku vrátane práva na lekársku pomoc, ako je ustanovené v článku 8,
 - právo na obmedzenie pozbavenia osobnej slobody a využitie alternatívnych opatrení vrátane práva na pravidelné preskúmanie zadržania, ako je ustanovené v článkoch 10 a 11,
 - právo byť sprevádzané nositeľom rodičovských práv a povinností počas súdnych pojednávaní, ako je ustanovené v článku 15 ods. 1,
 - právo osobne sa zúčastniť na pojednávaní, ako je uvedené v článku 16,
 - právo na účinné opravné prostriedky, ako je ustanovené v článku 19,
- c) po pozbavení osobnej slobody, pokiaľ ide o právo na osobitné zaobchádzanie počas pozbavenia osobnej slobody, ako je ustanovené v článku 12.

Uvedené informácie je potrebné poskytnúť písomne, ústne alebo oboma spôsobmi, v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku a aby sa tieto informácie zaznamenávali prostredníctvom postupu vyhotovovania záznamov v súlade s vnútroštátnym právom. V prípade, že sa deťom poskytne poučenie o právach podľa smernice 2012/13 EÚ, toto musí zahŕňať aj odkaz na poučenie o ich právach podľa tejto smernice.

¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13EÚ, článok 3 Členské štáty zabezpečia, aby sa podozrivým alebo obvineným osobám poskytli bezodkladné informácie aspoň o uvedených procesných právach uplatniteľných podľa vnútroštátneho práva s cieľom umožniť ich účinné uplatňovanie: a) právo na prístup k advokátovi, b) nárok na bezplatné právne poradenstvo a podmienky poskytovania takéhoto poradenstva, c) právo na informácie o obvinení v súlade s článkom 6, d) právo na tlmočenie a preklad.

Informácie, ktoré má dieťa právo získať v trestnom konaní na základe tejto smernice podľa článku 4, sú členské štáty povinné poskytnúť aj nositeľovi rodičovských práv a povinností. Informácie sa poskytnú inej príslušnej dospeléj osobe, ktorú si dieťa určí a ako takú schváli príslušný orgán, ak by poskytnutie uvedených informácií nositeľovi rodičovských práv a povinností:

- bolo v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa,
- nebolo možné to ani napriek primeranému úsiliu, pretože nie je možné skontaktovať sa s nositeľom rodičovských práv a povinností alebo jeho totožnosť je neznáma,
- mohlo na základe objektívnych a skutkových okolností podstatne ohroziť trestné konanie.

V prípade, že si dieťa neurčí žiadnu inú príslušnú dospelú osobu alebo ak dospelá osoba, ktorú dieťa určí, nie je akceptovateľná pre príslušný orgán, príslušný orgán s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa určí inú osobu a poskytne jej informácie (článok 5).

Článok 6 sa zaoberá **pomocou obhajcu**. Podľa ustanovení tohto článku detí, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, majú v súlade so smernicou 2013/48EÚ¹ právo na prístup k obhajcovi. Členské štáty sú povinné zabezpečiť, aby obhajca deťom pomáhal v súlade s týmto článkom s cieľom umožniť im účinne vykonávať právo na obhajobu. Z hľadiska časového je povinnosťou, aby obhajca pomáhal deťom bez zbytočného odkladu po tom, ako boli informované, že sú podozrivé alebo obvinenými osobami. V každom prípade podľa článku 6 ods. 3, obhajca poskytne pomoc, počnúc ktoroukoľvek z nasledujúcich udalostí, podľa toho, ktorá nastane najskôr:

- pred ich výsluchom políciou alebo iným orgánom presadzovania práva alebo justičným orgánom,
- po tom, ako vyšetrovacie alebo iné príslušné orgány uskutočnili vyšetrovací alebo iný úkon obstarávania dôkazov v súlade s článkom 4 písm. c) tejto smernice,
- bez zbytočného odkladu po pozbavení osobnej slobody,
- ak boli predvolané na súd s právomocou v trestných veciach, v primeranej lehote pred tým, ako sa dostavia na tento súd.

Pomoc zahŕňa, aby:

- deti mali právo na stretnutie s obhajcom, ktorý ich zastupuje, v súkromí a na komunikáciu s ním, a to aj pred výsluchom políciou alebo iným orgánom presadzovania práva, alebo justičným orgánom,

¹ Smernica Európskeho parlamentu a rady 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači, článok 3 ods. 2: Podozrivé alebo obvinené osoby majú prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu. Podozrivé alebo obvinené osoby majú v každom prípade prístup k obhajcovi najneskôr od ktorejkoľvek z týchto skutočností, ktorá nastane skôr: a) pred ich výsluchom zo strany polície alebo iného orgánu na presadzovanie práva, alebo justičného orgánu, b) pri vykonávaní vyšetrovacieho úkonu alebo obstarávaní dôkazov vyšetrovacími alebo inými príslušnými orgánmi, c) bez zbytočného odkladu po pozbavení osobnej slobody, d) ak boli predvolané na súd s právomocou v trestných veciach, v primeranej lehote pre tým, ako sa na tento súd dostavia.

- obhajca pomáhal deťom počas výsluchu a aby sa mohol na výsluchu v plnej miere zúčastniť, pričom skutočnosť, že sa na ňom zúčastnil sa zaznamená tak, že sa uplatní postup vyhotovenia záznamu podľa vnútroštátneho práva,
- obhajca pomáhal deťom prinajmenšom počas týchto vyšetrovacích úkonov alebo úkonov obstarávania dôkazov, ak sú tieto úkony ustanovené vo vnútroštátnom práve a ak sa pri nich vyžaduje alebo je povolená prítomnosť podozrivej alebo obvinenej osoby, ako je identifikácia, konfrontácia alebo rekonštrukcia miesta činu.

V prípade, ak je to v súlade s právom na spravodlivý proces, členské štáty sa môžu odchýliť od ustanovenia čl. 6 ods. 3, vzhľadom na okolnosti prípadu pri zohľadnení závažnosti údajného trestného činu, zložitosti prípadu a opatrení, ktoré by sa mohli prijať v súvislosti s takýmto trestným činom. V každom prípade je potrebné zabezpečiť pomoc obhajcu, ak je dieťa predvedené pred príslušný súd alebo sudcu s cieľom rozhodnúť o ich väzbe v ktorejkoľvek fáze konania a počas väzby.

Za situácie, v ktorej má obhajca poskytnúť dieťaťu pomoc, ale žiadny obhajca nie je prítomný, príslušné orgány odložia výsluch dieťaťa alebo iné vyšetrovacie úkony obstarávania dôkazov ustanovené v čl. 6 ods. 4 písm. c) na primeraný čas, aby sa mohlo počkať na príchod obhajcu, alebo ak si dieťa obhajcu neurčilo, aby sa obhajca pre dieťa zabezpečil.

Členské štáty sa môžu za výnimočných okolností a iba vo fáze pred začatím súdneho konania dočasne odchýliť od uplatňovania práv vzhľadom na osobitné okolnosti prípadu, ustanovených v čl. 6 ods. 3 v rozsahu, ktorý je opodstatnený vzhľadom na osobitné okolnosti prípadu a to na základe jedného z týchto závažných dôvodov, ak

- existuje naliehavá potreba odvrátiť vážne nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo telesnú nedotknuteľnosť osoby,
- je nevyhnutné, aby vyšetrovacie orgány uskutočnili okamžité kroky s cieľom zabrániť podstatnému ohrozeniu trestného konania v súvislosti so závažným trestným činom.

Rozhodnutie pristúpiť k výsluchu v neprítomnosti obhajcu môže justičný orgán alebo iný príslušný orgán iba na individuálnom základe a za podmienky, že toto rozhodnutie možno podrobiť súdnemu preskúmaniu.

Smernica vychádza zo základnej filozofie, aby v trestnom konaní boli zohľadnené osobitné pomery detí týkajúce sa ochrany, výchovy, vzdelávania a sociálnej integrácie (k tomu pozri článok 7). Na splnenie tohto účelu sa vykoná **individuálne posúdenie detí**, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. V individuálnom posúdení sa zohľadní najmä osobnosť a vyspelosť dieťaťa, jeho ekonomické, sociálne a rodinné pomery a akákoľvek osobitná zraniteľnosť dieťaťa. Rozsah a stupeň podrobnosti individuálneho posúdenia sa môže líšiť v závislosti od okolností prípadu, opatrení, ktoré možno prijať, ak je dieťa uznané za vinné zo spáchania údajného trestného činu, a od toho, či dieťa v nedávnej minulosti bolo individuálne posudzované. Cieľom tohto posúdenia je zistiť a zaznamenať v súlade s postupom vyhotovenia záznamu v dotknutom členskom štáte také informácie týkajúce sa individuálnych vlastností a situácie dieťaťa, ktoré by mohli byť užitočné pre príslušné orgány pri:

- rozhodování o tom, či sa majú prijať akékoľvek osobitné opatrenia v prospech dieťaťa,
- posudzovanie vhodnosti a účinnosti akýchkoľvek preventívnych opatrení týkajúcich sa dieťaťa,
- pri prijímaní akéhokoľvek rozhodnutia alebo stanovení postupu v trestnom konaní, a to aj pri rozhodovaní o treste.

Individuálne posúdenie je potrebné vykonať v najskoršej vhodnej fáze konania a v súlade s článkom 6 (pomoc obhajcu) pred obžalobou. Obžalobu pri absencii individuálneho posúdenia je i tak možné podať za predpokladu, že je to v najlepšom záujme dieťaťa, pričom individuálne posúdenie je v každom prípade na začiatku súdneho pojednávania k dispozícii. Individuálne posúdenie sa vykoná za maximálnej účasti dieťaťa. Vykoná ho kvalifikovaný personál, ktorý pritom podľa možnosti uplatňuje multidisciplinárny prístup a v príslušných prípadoch zahŕňa nositeľa rodičovských práv a povinností alebo inú príslušnú osobu tak, ako to je uvedené v článkoch 5 a 15a alebo špecializovaného odborníka. V prípade, ak sa výrazne zmenia prvky, ktoré predstavujú základ individuálneho posúdenia, je potrebné zaistiť, aby sa individuálne posúdenie v priebehu trestného konania aktualizovalo.

Právo na lekársku prehliadku upravuje článok 8. Podľa tohto ustanovenia deti, ktoré sú pozbavené osobnej slobody, majú právo na lekársku prehliadku bez zbytočného odkladu, a to predovšetkým na účely posúdenia ich celkového duševného a telesného stavu. Prehliadka musí byť čo najmenej invazívna a vykonáva ju lekár alebo iný kvalifikovaný odborník. Jej výsledky sa zohľadňujú pri rozhodovaní o tom, či je dieťa schopné podrobiť sa výsluchu, iným vyšetrovacím úkonom alebo úkonom obstarávania dôkazov, alebo akýmkoľvek opatreniam prijatým alebo plánovaným vo vzťahu k dieťaťu. Lekárska prehliadka sa vykoná buď z podnetu príslušných orgánov, najmä ak sú dôvodom konkrétne zdravotné symptómy, alebo na žiadosť dieťaťa, nositeľa rodičovských práv a povinností alebo iná príslušná osoba podľa článkov 5 a 15, alebo obhajcu dieťaťa. Výsledky lekárskej prehliadky sa zaznamenávajú písomne a podľa potreby sa poskytne lekárska pomoc. Ak si to okolnosti vyžadujú, je potrebné vykonať ďalšiu lekársku prehliadku.

Z výsluchu detí je potrebné vyhotoviť audiovizuálny záznam políciou alebo iným orgánom presadzovania práva počas trestného konania, ak je to primerané vzhľadom na okolnosti prípadu, berúc do úvahy i to, či je prítomný obhajca, a či je dieťa pozbavené osobnej slobody. V prípade, ak sa tento nevyhotoví, výsluch sa zaznamená iným vhodným spôsobom, napríklad prostredníctvom zápisnice, ktorá je riadne overená (k tomu pozri článok 9).

Vo vzťahu k **obmedzeniu osobnej slobody** dieťaťa v akejkoľvek fáze konania smernica uvádza, že toto by malo trvať čo najkratšiu dobu, pričom sa zohľadní vek dieťaťa, jeho individuálna situácia a konkrétne okolnosti prípadu. Pozbavenie osobnej slobody, najmä **väzba** má byť ukladaná deťom len ako posledná možnosť. Členské štáty zabezpečia, aby sa každé nariadenie väzby zakladalo na odôvodnenom rozhodnutí, ktoré podlieha preskúmaniu súdom. Takéto rozhodnutie je podrobené pravidelnému preskúmaniu, ktoré vykonáva súd v primeraných intervaloch buď z úradnej povinnosti, alebo na žiadosť dieťaťa, obhajcu dieťaťa alebo justičného orgánu, ktorým nie je súd (článok 10). Je potrebné zabezpečiť, aby príslušné orgány vždy, keď je to možné, mali možnosť prijať **alternatívne opatrenia** namiesto zadržania (článok 11).

Osobitosti v trestnom konaní, ktoré sa vzťahujú na dieťa **v prípade pozbavenia osobnej slobody**, ustanovuje článok 12. V prípade, ak sú deti zadržané, boli umiestnené oddelene od dospelých pokiaľ sa nedospeje k záveru, že to nie je v najlepšom záujme dieťaťa, alebo za výnimočných okolností nie je možné tak v praxi urobiť, a to za predpokladu, že deti držia spoločne s dospelými spôsobom, ktorý je v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa. V prípade, ak dieťa dosiahne vek 18 rokov, je možné naďalej uvedenú osobu zadržiavať oddelene od ostatných zadržovaných osôb, a to pri zohľadnení okolností dotknutej osoby a za predpokladu, že je to v súlade s najlepšimi záujmami detí. Ak sú deti vo väzbe, je potrebné prijať náležité opatrenia s cieľom:

- zabezpečiť a chrániť ich zdravie a telesný a psychický vývoj,
- zabezpečiť ich právo na výchovu a vzdelávanie, a to aj u detí s telesným postihnutím, so zmyslovým postihnutím alebo s poruchami učenia,
- zaistiť účinné a pravidelné uplatňovanie ich práva na rodinný život,
- zabezpečiť prístup k programom na posilnenia ich vývoja a ich opätovnej integrácie do spoločnosti,
- zabezpečiť dodržiavanie ich slobody náboženského vyznania alebo viery.

Prijaté opatrenia musia byť primerané a vhodné vzhľadom na trvanie väzby. Je potrebné, aby sa deti v tomto prípade, mohli čo najskôr stretnúť s nositeľmi rodičovských práv a povinností, ak je takého stretnutie zlučiteľné s vyšetrovacími alebo operačnými požiadavkami.

Trestné konania, ktoré sa vedú proti deťom je potrebné riešiť ako **naliehavé a s náležitou starostlivosťou**. V každom prípade sa prijímú opatrenia, aby sa s deťmi zaobchádzalo spôsobom, ktorým sa chráni ich dôstojnosť a ktorý je primeraný ich veku, vyspelosti a úrovni chápania a ktorý zohľadňuje osobitné potreby vrátane všetkých prípadných komunikačných ťažkostí (článok 13). Počas trestného konania je potrebné chrániť **súkromie detí**. Na tento účel je potrebné zabezpečiť, aby sa súdne pojednávanie, ktorých účastníkom sú deti, bežne konali s vylúčením verejnosti, alebo umožnia súdom alebo sudcom rozhodnúť, aby sa viedli takéto pojednávania s vylúčením verejnosti (článok 14).

V súdnom konaní je potrebné zabezpečiť, aby deti, ktoré sú jeho účastníkmi, mali právo byť **sprevádzané nositeľmi rodičovských práv a povinností** (článok 15). Tiež má dieťa právo byť sprevádzané inou príslušnou dospelou osobou, ktorú si určilo a ktorú schválil ako takú príslušný orgán, keď prítomnosť nositeľa rodičovských práv a povinností sprevádzajúceho dieťaťa počas súdnych pojednávaní:

- by bola v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa,
- nie je možné, a to ani napriek primeranému úsiliu, pretože nie je možné skontaktovať sa s nositeľom rodičovských práv a povinností,
- by na základe objektívnych skutkových okolností podstatne ohrozilo trestné konanie.

V iných fázach konania než súdnych pojednávaní, na ktorých je dieťa prítomné, má právo byť sprevádzané nositeľmi rodičovských práv a povinností alebo inou príslušnou osobou, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa a prítomnosťou tejto osoby nie je trestné konanie nijako dotknuté.

V prípade, že si dieťa určí inú príslušnú dospelú osobu alebo ak dospelá osoba, ktorú dieťa určí, nie je prijateľná pre príslušný orgán, tento s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa určí inú osobu, aby dieťa sprevádzala.

Deti podľa článku 16 majú právo byť **prítomné na súdnom konaní** vo vlastnej veci a je potrebné prijať všetky potrebné opatrenia, ktorými deťom umožnia účinne sa na tomto zúčastňovať vrátane toho, že im je poskytnutá možnosť, aby boli vypočuté a vyjadrili sa. V prípade, že deti nie sú prítomné na súdnom konaní vo vlastnej veci, je potrebné im zaručiť právo na nové konanie alebo iný opravný prostriedok v súlade so smernicou (EÚ) 2016/343¹ a za podmienok v nej uvedených.

V prípade porušenia práv vyplývajúcich z tejto smernice je potrebné, aby deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými v trestnom konaní, mali podľa vnútroštátneho práva k dispozícii účinné opravné prostriedky (článok 19).

Odbornej príprave sa venuje článok 20. Podľa tohto ustanovenia je potrebné zabezpečiť, aby zamestnanci orgánov presadzovania práva a väzobných zariadení, ktorí sa zaoberajú prípadmi, ktorých účastníkmi sú deti, absolvovali špecifickú odbornú prípravu na úrovni zodpovedajúcej ich kontaktu s deťmi so zameraním na práva detí, vhodné techniky výsluchu, detskú psychológiu a komunikáciu v jazyku prispôbenom dieťaťu. Vo vzťahu k sudcom a prokurátorom je potrebné prijať vhodné opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby sudcovia a prokurátori, ktorí sa zúčastňujú na trestných konaniach, ktorých účastníkmi sú deti, mali osobitné zručnosti v tejto oblasti, efektívny prístup k špecifickej odbornej príprave alebo oboje. Pri tomto však musí byť zachovaná nezávislosť súdnictva. Tiež je potrebné prijať vhodné opatrenia na podporu poskytovania špecifickej odbornej prípravy pre obhajcov, ktorí sa zúčastňujú na trestných konaniach, ktorých účastníkmi sú deti.

Článok 24 pojednávajúci o **transpozícii** citovanej smernice uvádza, že členské štáty uvedú do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do **11. júna 2019**.

II.

V tejto časti chceme poukázať na súčasnú právnu úpravu v oblasti trestného práva hmotného podľa Trestného zákona a trestného práva procesného podľa Trestného poriadku, ktorá sa vzťahuje na problematiku riešenú v citovanej smernici. Táto problematika je v Trestnom zákone riešená najmä vo „Všeobecnej časti“, štvrtej hlave pod názvom „Osobitné ustanovenie o stíhaní mladistvých“ (§ 94 a nasl.). Trestný poriadok sa naznačenej problematike venuje najmä v tretej časti „Súdne konanie“, siedmej hlave, druhom diely pod názvom „Konanie proti mladistvým“ (§ 336 a nasl.).

Smernica pracuje s pojmom „dieťa“, ktorou je osoba podozrivá alebo obvinená v trestnom konaní a táto je mladšia ako 18 rokov. Trestný zákon vo všeobecnosti upravuje pojem „páchateľ“ nasledovne: „Páchateľom trestného činu je ten, kto trestný

¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady(EÚ) o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní článok 10 ods. 1: Členské štáty zabezpečia, aby podozrivé alebo obvinené osoby mali účinné opravné prostriedky v prípade porušenia ich práv vyplývajúcich z tejto smernice.

čin spáchal sám“ - § 19 ods. 1 Trestného zákona (ďalej len „TZ“).¹ Trestný zákon stanovuje dolnú hranicu trestnej zodpovednosti fyzickej osoby za spáchaný trestný čin na dovŕšenie štrnásteho roku svojho veku (§ 22 ods. 1 TZ). Pre trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ nie je trestne zodpovedný, kto v čase spáchania činu nedovŕšil pätnásty rok svojho veku (§ 22 ods. 2 TZ). Vo vzťahu k riešenej problematike je potom potrebné ďalej uviesť, že osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásty rok a neprekročila osemnásty rok svojho veku, sa považuje za **mladistvú** (§ 94 ods. 1). Pri určovaní trestnej zodpovednosti z hľadiska dolnej vekovej hranice trestné právo hmotné vychádza z tzv. matrikového veku, ktorý je určujúci vo vzťahu k obvyklej mentálnej úrovni osoby. Ide o tzv. **absolútnu trestnú zodpovednosť**.

Prielomom do absolútnej trestnej zodpovednosti je ustanovenie § 95 ods. 1 TZ. Podľa tohto ustanovenia **mladistvý mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento trestný čin trestne zodpovedný**. V nadväznosti na túto skutočnosť je potrebné poukázať na ustanovenie § 338 Trestného poriadku (ďalej len „TP“), v ktorom sa uvádza, že „u mladistvého, ktorý v čase činu neprekročil pätnásty rok svojho veku, treba vždy skúmať, či bol spôsobilý rozpoznať protiprávnosť činu a či bol spôsobilý ovládať svoje konanie“. Pri požiadavke príslušného stupňa rozumovej a mravnej vyspelosti teória hovorí o koncepcii tzv. „podmienenej zodpovednosti“, ktorá závisí od stupňa intelektuálneho a mravného vývoja mladistvého v čase spáchania činu.² Stupeň rozumovej a mravnej vyspelosti mladistvého nie je možné zamieňať za nepríčetnosť.

Pokiaľ hovoríme o **príčetnosti mladistvého** v čase spáchania trestného činu, táto je podmienkou trestnej zodpovednosti **a platí rovnako pre mladistvého páchatel'a rovnako ako u dospelého páchatel'a**. Ide o všeobecnú podmienku trestnej zodpovednosti, ktorá sa vzťahuje na akéhokoľvek páchatel'a, pričom vek nie je rozhodujúci. Nedostatok rozumovej a mravnej vyspelosti nie je prejavom duševnej poruchy, tento treba chápať vo vzťahu k obvyklému spôsobu vývoja mladistvých v časovom období od štrnásteho roku do pätnástich rokov. Na zistenie tohto stavu je potrebné vypracovať znalecký posudok znalcom z odboru psychológia, ktorý sa špecializuje na vývojovú alebo detskú psychológiu, pričom sa nevyklučuje aj príbratie znalca z odboru psychiatria. Preukazovanie rozumovej a mravnej vyspelosti je pri tejto kategórii mladistvých obligatórne. Pri absencii rozumovej alebo mravnej zložky vo vzťahu k rozpoznaní protiprávnosti činu, vzniká dôvod na zastavenie trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. f) TP.

V nadväznosti na už uvedené hmotnoprávne a procesné ustanovenia je potrebné tiež poukázať na ustanovenie § 337 TP - Zistenie pomerov mladistvého. Podľa uvedeného ustanovenia v konaní proti mladistvému treba čo najdôkladnejšie zistiť aj stupeň rozumového a mravného vývoja mladistvého, jeho povahu, pomery a prostredie, v ktorom žil a bol vychovávaný, jeho správanie pred spáchaním činu,

¹ Vzhľadom na riešenú problematiku sa budeme zaoberať páchatel'om trestného činu ako fyzickou osobou.

² IVOR, Jaroslav; POLÁK, Peter et Jozef ZÁHORA. *Trestné právo hmotné*. Všeobecná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 478.

z ktorého je obvinený, a po ňom, a iné okolnosti dôležité pre voľbu prostriedkov vhodných na jeho nápravu, najmä na posúdenie, či má byť nariadená ochranná výchova mladistvého. Zisťovanie pomerov mladistvého sa uloží aj orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obci. Teda stupeň rozumového a mravného vývoja mladistvého sa zisťuje obligatórne orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obcou. Fakultatívny spôsob zabezpečuje výsluch obvineného, jeho zákonného zástupcu, výsluchom pedagogického pracovníka, vychovávateľa, trénera apod.

Nedostatočné objasnenie všetkých okolností uvedených v ustanovení § 337 TP je spravidla dôvodom na vrátenie veci prokurátorovi.¹ Pri vyvedení trestnej zodpovednosti vo vzťahu k mladistvému Trestný zákon odchyľne upravuje i materiálny korektív pri prečinoch. V ustanovení § 95 ods. 2 TZ sa uvádza, že prečin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý, a ak je jeho závažnosť malá. Kritéria závažnosti sú uvedené v ustanovení § 10 ods. 2 TZ a sú rovnaké pre všetkých páchatel'ov bez ohľadu na vek. V konkrétnom prípade ide o spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku. Rozdiel medzi posudzovaním prečinu u mladistvého páchatel'a a dospelého páchatel'a spočíva v tom, že stupeň závažnosti prečinu spáchaného mladistvým musí byť v konkrétnom prípade vyšší ako malý, zatiaľ čo u ostatných páchatel'ov stačí ak je vyšší ako nepatrný.

Domnievame sa, že tieto hmotnoprávne a procesné ustanovenia vytvárajú okrem iných ustanovení dostatočný rámec zabezpečujúci právo na individuálne posúdenie tak, ako to má na mysli článok 7 smernice.

V ďalšej časti chceme poukázať na právnu úpravu vo vzťahu **k právu na obhajobu**, ktoré patrí medzi významné základné zásady, na ktorých je vybudované slovenské trestné konanie. Ako je uvedené už v predchádzajúcej časti smernica sa venuje tejto problematike v článku (Pomoc obhajcu).

Pri práve na obhajobu je treba poukázať na skutočnosť, že obvinený sa vo všeobecnosti môže obhajovať sám (materiálna obhajoba), alebo prostredníctvom obhajcu (formálna obhajoba), pričom toto právo v plnom rozsahu samozrejme platí aj pre obvineného mladistvého. Pri formálnej obhajobe má právo zvoliť si obhajcu. Ak si obvinený nezvolí obhajcu sám a ak mu ho nezvolí ani jeho zákonný zástupca, môže mu ho zvoliť príbuzný v priamom rade, súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel, druh alebo zúčastnená osoba. Orgány činné v trestnom konaní a súd sú na žiadosť obvineného povinné obvinenému, aby v určenej lehote požiadal oprávnenú osobu, aby mu zvolila obhajcu vo vlastnom mene.

Trestný poriadok okrem toho v záujme zaručiť ústavné práva obvineného, v ustanoveniach § 37 a 38 taxatívne vymedzuje prípady, v ktorých obvinený musí mať obhajcu. Z ustanovenia § 37 ods. 1 písm. d) vyplýva, že po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak ide o konanie proti mladistvému. Ak obvinený v tomto prípade nemá obhajcu (buď si ho nezvolil v určenej lehote sám alebo mu nebol zvolený osobami prichádzajúcimi do úvahy), musí mu byť obhajca ustanovený a to v prípravnom konaní sudcom pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predsedom senátu (§ 40 ods. 1 TP). V prípade, že bol obvinenému

¹ Primerane pozri R III/1962 a R 65/1971.

mladistvému zvolený obhajca, alebo mu tento ustanovený, má právo sa s týmto radiť aj počas úkonov vykonávaných orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom. S obhajcom sa však nemôže v priebehu svojho výsluchu radiť o tom, ako odpovedať na položenú otázku. Obhajca má právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom. Ak obhajca oznámi policajtovi, že sa chce zúčastniť určitého vyšetrovacieho úkonu, resp. všetkých do úvahy prichádzajúcich úkonov, policajt je povinný včas mu oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu okrem prípadu, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyrozumie obhajcu nemožno zabezpečiť. Výsluch obvineného policajt nemôže vykonať za neúčasti obhajcu, ak obvinený trvá na jeho prítomnosti. Pri zadržaní, alebo ak je obvinený vzatý do väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, môže s obhajcom hovoriť bez prítomnosti tretej osoby, to neplatí pre telefonický rozhovor počas výkonu väzby (bližšie pozri § 34 a 213 TP).

V rámci práva na informáciu (čl. 4) Trestný poriadok ustanovuje vyslovene povinnosť pre orgány činné v trestnom konaní a súd, aby obvineného poučili o jeho právach vrátane významu priznania a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie.

V tejto súvislosti je potrebné poukázať na právnu úpravu, podľa ktorej, ak prokurátor alebo policajt vypočúva osobu, ktorá na základe trestného oznámenia mala spáchať trestný čin, takáto osoba má právo na právnu pomoc advokáta (k tomu pozri § 196 TP).

Domnievame sa, že súčasná platná právna úprava v dostatočnej miere umožňuje obvinenému - mladistvému už v prípravnom konaní reálne uplatniť právo na obhajobu.

Pokiaľ ide o právo nositeľa rodičovských práv a povinností o povinnosti byť informovaný (článok 5 smernice) je potrebné uviesť najmä tieto skutočnosti. Obvineného, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony, alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, je oprávnený zastupovať **zákonný zástupca**.¹ Osobou obmedzenou v spôsobilosti na právne úkony sú okrem iného aj fyzické osoby pred nadobudnutím plnoletosti. Plnoletosť nadobúda osoba dovŕšením veku 18 rokov, prípadne pred dovŕšením tohto veku uzavretím manželstva. Nadobudnutím plnoletosti uzavretím manželstva je z hľadiska trestnej zodpovednosti irelevantné.

Zákonný zástupca obvineného vykonáva obhajovacie práva v prospech obvineného v zastúpení obvineného, teda v mene obvineného, pričom je oprávnený najmä:

- zvoliť obvinenému obhajcu,
- robiť za obvineného návrhy,
- podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky,
- je oprávnený zúčastniť sa na tých úkonoch, na ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený,
- nazerať do spisu,

¹ Kto je zákonným zástupcom upravuje príslušné ustanovenia zákona č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine.

- právo byť upovedomený a zúčastniť sa hlavného pojednávania a verejného zasadnutia, na ktorých môže vypočúvaným osobám klásť otázky.

Tieto práva môže v prospech obvineného vykonávať aj proti vôli obvineného a môže ich vykonávať len osobne.

V prípadoch, v ktorých zákonný zástupca obvineného nemôže vykonávať svoje práva alebo je nebezpečenstvo z omeškania, v prípravnom konaní môže na výkon týchto práv na návrh prokurátora ustanoviť obvinenému **opatrovníka** sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu aj bez návrhu (k tomu pozri § 35 ods. 2 TP).

Ďalším subjektom v trestnom konaní proti mladistvému je orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.¹ Tento orgán má rozsiahle obhajovacie práva, ktoré vykonáva vo vlastnom mene. Jeho prvotnou úlohou je zabezpečiť, aby trestné konanie proti mladistvému splnilo svoj účel.

V **konaní pred súdom** u mladistvého súd obžalobu alebo návrh na dohodu o vine a treste doručí aj orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, prípadne aj tej osobe, s ktorou mladistvý žije v spoločnej domácnosti a ak má ustanoveného opatrovníka, obžalobu je potrebné doručiť aj jemu. Toto neplatí, ak sa bude konať hlavné pojednávanie alebo verejné zasadnutie v čase, keď mladistvý dovŕšil už devätnásť rok svojho veku (§ 340 TP). Ak to vyžaduje prospech mladistvého, môže príslušný súd postúpiť vec súdu, v ktorého obvode má mladistvý trvalý pobyt, alebo súdu, na ktorom z iných dôvodov je vykonanie trestného konania so zreteľom na záujmy mladistvého najúčelnejšie. V danom prípade ide len o zmenu miestnej príslušnosti.

Spoločné konanie pred súdom proti mladistvému a osobe staršej ako osemnásť rokov možno vykonať len vtedy, ak je to potrebné na všestranné a objektívne objasnenie veci alebo ak sú na to iné dôležité dôvody.

Hlavné pojednávanie a verejné zasadnutie o dohode o vine a treste nemožno konať v neprítomnosti obvineného, pričom o tomto je treba upovedomiť aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Zástupca tohto orgánu má právo robiť návrhy, dávať vypočúvaným otázky a predniesť záverečnú reč. Na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí na návrh mladistvého, jeho obhajcu alebo zákonného zástupcu súd vylúči verejnosť aj vtedy, ak je to na ochranu záujmov mladistvého. Predseda senátu môže mladistvému prikázať, aby sa pri niektorej časti hlavného pojednávania vzdialil z pojednávacej siene, ak je obava, že by táto časť konania mohla nepriaznivo pôsobiť na jeho mravný vývoj. Po návrate mladistvého do pojednávacej siene predseda senátu mu oznámi podstatný obsah pojednávania konaného za jeho neprítomnosti, aby sa mohol k nemu vyjadriť.

Rovnopis rozsudku je potrebné vždy doručiť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zákonnému zástupcovi, s ktorým mladistvý žije v spoločnej domácnosti. Ak nebol zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zákonný zástupca prítomný pri vyhlasovaní uznesenia, proti ktorému je prípustná sťažnosť, alebo ktorým bolo trestné stíhanie zastavené, podmienene zastavené alebo prerušené alebo vec postúpená, doručí sa mu aj rovnopis tohto uznesenia, ak v čase vyhlásenia uznesenia mladistvý nedovŕšil osemnásť rok svojho

¹ Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

veku. Opravné prostředky v prospěch mladistvého může podat, a to aj proti jeho vůli, aj orgán sociálněprávní ochrany dětí a sociální kurately, pričom lehota na podanie opravného prostriedku mu plynie samostatne. Sťažnosť v prospěch mladistvého môžu podať aj jeho príbuzní v priamom pokolení, jeho súrodenec, manžel a druh. Lehota na podanie sťažnosti sa im v tomto prípade končí tým istým dňom ako mladistvému. V tejto súvislosti je potrebné poukázať aj na ustanovenie § 186 TP, podľa ktorého v prospěch mladistvého obvineného môžu podať sťažnosť, a to aj proti jeho vůli, zákonný zástupca, obhajca, orgán sociálněprávní ochrany dětí a sociální kurately.

Pri **zadržaní podozrivej alebo obvinenej osoby** je potrebné vychádzať aj v prípade mladistej osoby zo všeobecných ustanovení, ktorými sú § 85 a 86 TP. V stručnosti treba poukázať, že v tomto prípade, ak sú dôvody väzby uvedené v § 71 ods. 1 a 2 TP, je prokurátor povinný podať návrh tak, aby obvinený mohol byť najneskôr do 48 hodín od zadržania a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín od zadržania odovzdaný súdu, inak musí byť prepustený na slobodu. Ak sa však po zadržaní zistí, že dôvod väzby podľa § 71 TP pominul, môže obvineného prepustiť na slobodu so súhlasom prokurátora písomným opatrením aj policajt. Sudca pre prípravné konanie je povinný do 48 hodín a pri obzvlášť závažných zločinoch do 72 hodín od prevzatia zadržanej osoby a doručenia návrhu prokurátora na vzatie do väzby túto osobu vypočúť a rozhodnúť o jej vzatí do väzby alebo ju prepustiť na slobodu. Po zadržaní je policajt oprávnený umiestniť osobu do cely policajného zaistenia. Do cely sa vždy umiestňujú oddelene osoby mladšie ako 18 rokov a dospelé osoby.¹

Pokiaľ ide o väzbu mladistvého obvineného, vychádza sa z ustanovenia § 339 TP. Z tohto vyplýva, že keď aj existujú dôvody väzby podľa § 71 TP, smie byť obvinený mladistvý vzatý do väzby len ak nemožno účel väzby dosiahnuť inak. Keďže väzba nemá výchovný účel, je v tomto prípade výnimočným a najkrajnejším prostriedkom, ktorý slúži na jeho zaistenie pre účely trestného konania. Teda, ak sú hneď aj splnené materiálne a formálne dôvody väzby uvedené v § 71 TP, treba prihliadať pri rozhodovaní o väzbe na ustanovenie § 339 TP. Ak súd vezme mladistvého do väzby, musí vo svojom rozhodnutí zdôvodniť splnenie podmienky uvedenej v tomto ustanovení.² Prostriedkami, ktorými možno nahradiť účel väzby u mladistvého, treba rozumieť záruku záujmového združenia občanov a dôveryhodnej osoby (§ 4 ods. 4 a § 80 ods. 1 písm. a) TP) za ďalšie správanie mladistvého obvineného, písomný sľub (§ 80 ods. 1 písm. b) TP), dohľad probačného a mediačného úradníka nad mladistvým obvineným (§ 80 ods. 1 písm. c) TP), peňažná záruka (§ 80 ods. 1 písm. c) alebo uloženie primeraných povinností a obmedzení (§ 82 TP).

V súvislosti s trvaním väzby mladistvého je potrebné uviesť, že orgány činné v trestnom konaní a súdy sú povinné skúmať, či dôvody väzby trvajú alebo sa zmenili. Taktiež obvinený má právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu. Ak v prípravnom konaní prokurátor takejto žiadosti nevyhoví, predloží ju bez meškania so svojím stanoviskom a s návrhom na rozhodnutie sudcovi pre prípravné konanie. Takáto právna úprava zabezpečuje, aby osoby neboli bezdôvodne držané vo väzbe a to sa osobitne týka osoby obvineného mladistvého.

¹ Zákon č. SNR č. 171/1993 Z. z., o Policajnom zbore v znení neskorších zákonov.

² K tomu primerane pozri R 17/1985.

Súdy pri rozhodovaní o väzbe vychádzajú zo skutočnosti, že väzba je trestnoprocesný inštitút, ktorým sa obvinený na základe rozhodnutia súdu dočasne zbavuje osobnej slobody s cieľom jeho zaistenia na účely trestného konania. Z tohto dôvodu býva označovaná ako krajné a výnimočné opatrenie (*ultima ratio*).¹ Nasvedčujú tomu aj údaje z Evidenčno - štatistického systému kriminality Policajného zboru, z ktorého vyplýva, že v roku 2016 bolo v SR stíhaných 2 554 mladistvých páchatel'ov a z toho bolo do väzby vzatých len 94 osôb. Z uvedeného údaju je možné vyvodiť záver, že obvinený mladistvý je do väzby vzatý len v prípade ak ju nie je možné nahradiť iným zákonných spôsobom.

Ak bol obvinený mladistvý súdom vzatý do väzby, pri umiestňovaní obvineného do cely sa dbá na to, aby bol zabezpečený účel výkonu väzby. Do cely sa umiestňujú okrem iných oddelene mladiství od dospelých obvinených a obvinení od právoplatne odsúdených. V odôvodnených prípadoch je možné pri umiestňovaní postupovať odlišne. Mladistvého možno umiestniť s dospelým obvineným alebo odsúdeným len výnimočne a len, ak takéto umiestnenie bude v záujme mladistvého, dospelý obvinený alebo odsúdený nebude na mladistvého nepriaznivo vplývať, ohrozovať jeho zdravie alebo zneužívať jeho prítomnosť v cele a mladistvý a dospelý obvinený alebo odsúdený s tým súhlasia. Po prijatí mladistvého do väzby rozhodne riaditeľ ústavu o ustanovení opatrovníka mladistvému na zastupovanie a pomoc pri konaní vo veciach súvisiacich s výkonom väzby.²

V konaní proti mladistvému treba dbať na to, aby sa vyšetrovanie, skrátene vyšetrovanie a rozhodovanie zverilo osobám, ktorých životné skúsenosti, ako aj skúsenosti s výchovou mládeže zaručuje splnenie výchovného účelu trestného konania. Orgány činné v trestnom konaní postupujú v najužšej spolupráci so zariadeniami, ktorým je zverená starostlivosť o mládež, prípadne so zariadeniami psychologickéj služby (k tomu pozri § 347 TP). V nadväznosti na čl. 20 Smernice uvádzame, že príprave budúcich policajtov - orgánov činných v trestnom konaní je z hľadiska výsluchových techník v budúcej nožnej aplikačnej praxi na Akadémii Policajného zboru venovaná osobitná pozornosť. V predmete trestné právo procesné sa venuje pozornosť otázkam, ktoré sú spojené s výsluchom všeobecne a osobitne výsluchu obvineného a svedka. V tomto prípade sa domnievame, že pri výsluchu obvineného mladistvého je potrebné analogicky použiť aj ustanovenie § 135 TP, ktorý sa vzťahuje na výsluch svedka mladšieho ako osemnásť rokov.

V rámci výuky kriminalistiky je venovaná pozornosť kriminalisticko-taktických zvláštností výsluchu maloletých a mladistvých a tieto sa primerane využívajú aj v prípade obvinených mladistvých. Pri riešení tejto problematiky katedra vyšetrovania v rámci jednotlivých metodík vyšetrovania trestných činov venuje pozornosť otázkam výsluchu obvinených, obvinených mladistvých. Poukazujeme len na prípravu budúcich policajtov - orgánov činných v trestnom konaní. Nie je možné v súčasnosti reagovať na postup Generálnej prokuratúry SR a Ministerstva spravodlivosti SR vo vzťahu k riešenej problematike.

V aplikačnej praxi je dodržiavaná špecializácia vyšetrovateľov policajného zboru a poverených príslušníkov policajného zboru, teda trestné veci, ktoré sa dotýkajú

¹ IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 324.

² § 7 a 46 Zákona č. 221/2006 Z. z., o výkone väzby.

trestnej činnosti mladistvých páchatel'ov vyšetrujú spravidla policajti špecializujúci sa danej problematike.

Domnievame sa, že by bolo vhodné do budúcnosti uvedenú problematiku dodržiavania základných ľudských práv a slobôd vyplývajúcich zo Smernice, Ústavy SR a zákonov vzťahujúcich sa na trestné konanie, analyzovať prostredníctvom vedeckovýskumnej úlohy.

Záver

Problematika trestnej zodpovednosti a trestania mladistvých, ako aj procesnoprávne ustanovenia upravujúce trestné konanie proti mladistvým na rozdiel od väčšiny krajín, kde sa uplatňuje „osobitné súdnictvo nad mládežou“,¹ je v Trestnom zákone a Trestnom poriadku upravené spoločne s právnou úpravou vzťahujúcou sa na dospelých páchatel'ov. Zákonodarca ju však koncipoval ako výnimku zo všeobecnej úpravy. Takáto právna úprava je výrazom špecifického prístupu k mladistvým.

Domnievame sa, že táto špecifická právna úprava vytvára dostatočný rámec na zabezpečenie ochrany mladistvých páchatel'ov prostriedkami trestného práva.

Vzhľadom na tieto skutočnosti sa autori domnievajú, že transpozícia smernice nevyvolá problémy s novelizáciou príslušných hmotnoprávnych a procesnoprávnych ustanovení, ktoré sa vzťahujú k riešenej problematike.

Literatúra

- BAČÍKOVÁ, Iveta a kolektív. *Výsluch v kriminalistickej teórii a praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. ISBN 978-80-8054-565-9.
- JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; NAVRÁTILOVÁ, Jana; SYKOVÁ, Anna et al. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3.
- IVOR, Jaroslav; POLÁK, Peter et Jozef ZÁHORA. *Trestné právo hmotné*. Všeobecná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-8168-509-5.
- IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-309-9.
- IVOR, Jaroslav; KLIMEK, Libor et Jozef ZÁHORA. *Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok SR*. Žilina: Euro Kodex, 2013. ISBN 978-80-8155-017-1.
- SPRONKEN, T.; De VOCHT, D.; VERMEULEN, G. et Van PUYENBROECK, L. *EU Procedural Rights in Criminal Proceedings*. Antwerp – Apeldoorn – Portland: Maklu, 2009. ISBN 978-90-466-0317-8.

Iné použité pramene

Smernica európskeho parlamentu a rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody. Ú. v., L 294/1, 6. 11. 2013.

¹ Napr. v Českej republike je problematika upravená v zákone č. 218/2003 Sb., zákon o súdnictví ve věcech mládeže.

Smernica európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Ú. v., L 132/1, 21. 5. 2016.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. Ú. v., L 65/1, 11. 3. 2016.

Smernica Európskeho parlamentu a rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní. Ú. v., L 142/1, 1.6.2012.

Uznesenie rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní. Ú. v., C 295/1, 4. 12. 2009.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov – Trestný zákon.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov – Trestný poriadok.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z., o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 305/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby.

RESUMÉ

Článok sa zaoberá problematikou právnej úpravy mladistvých páchatel'ov v EÚ a v Slovenskej republike. Autori rozdelili článok na dve časti. V prvej časti analyzujú Smernicu európskeho parlamentu a Rady (EÚ) o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. V druhej časti sa venujú právnej úprave mladistvých páchatel'ov v Slovenskej republike.

Kľúčové slová: mladistvý, Smernica európskeho parlamentu a Rady (EÚ) o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Trestný zákon, Trestný poriadok.

SUMMARY

BALÚN, Ladislav, BENEDEKOVÁ, Daniela: CRIMINAL LEGISLATION OF JUVENILE OFFENDERS IN TERMS OF EU LAW AND LEGISLATION IN SLOVAK REPUBLIC

The article deals with the issue of legislation of juvenile offenders in terms of law of the EU and in the Slovak Republic. The authors divided the article into two parts. In the first part they are analysing Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspected or accused persons in criminal proceedings. The second part deals with the legislation of juvenile offenders in the Slovak Republic.

Keywords: juvenile, Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspected or accused persons in criminal proceedings, Criminal Law, Criminal Procedural Code.